

Långgrynnan (Valsörarna) med 267 häckande fiskmåsar år 2002. (foto: Tuija Warén)

Tuija Warén

Skärgårdsfågelinventeringen på Valsörarna 2002 samt jämförelser med år 2000

Denna artikel är en arbetsrapport om de skärgårdsfågelinventeringar som pågår på Valsörarna i samband med ett vildminkprojekt. Vildminkprojektet är en del av det EU-finansierade Interreg-projektet Grön Bro II. Vildminkprojektet pågår till år 2003 och berör i första hand områden reserverade för naturskydd i skärgården. I planeringen av vildminkfångstarbetet deltar Kvarkenrådet, Forststyrelsen, Västra Finlands Miljöcentral, Länsstyrelsen i Västerbotten, Svenska Österbottens jaktvårdsdistrikt, Jägareförbundet Västerbotten, Västerbottens ornitologiska förening, Kvarkens ornitologiska förening och Ostrobothnia Australis.

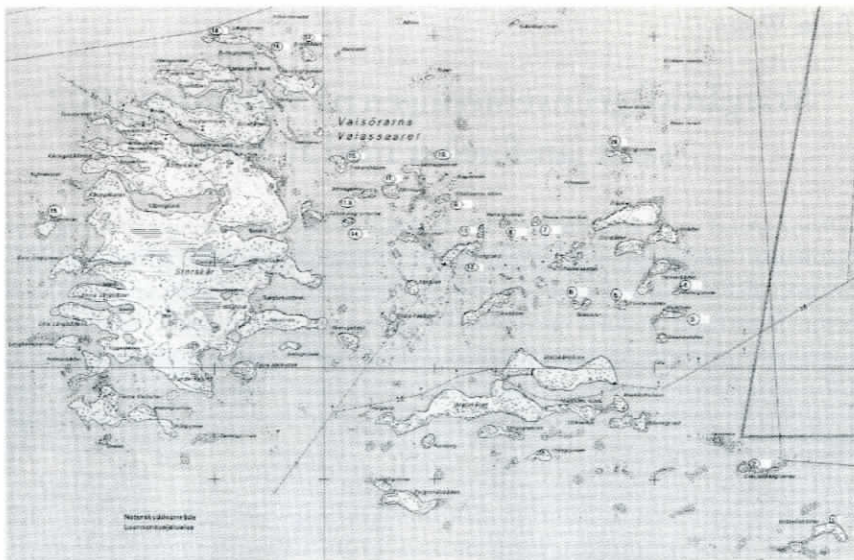
Målet är att genom omfattande vildminkfångst gynna den biologiska mångfalden och minska på de skador som vildminkarna förorsakar på de viktigaste fågelområden i Kvarken. I Kvarken är det särskilt tobisgrissla, tordmule, skrântärna och andfåglar som är sårbara för minkangrepp.

Under år 2001 fångades det sammanlagt över 250 minkar av jägarna på ett område mellan Nykarleby och Närpes. På Valsörarna och på Björkögrunden har Björkö jaktvårdsklubb under år 2001 haft 75 minkfällor. Genom att följa upp förändringarna i fågelbestånden före och efter att minkarna har avlägsnats, kan man få ett mer tillförlitligt resultat av minkfångstens påverkan på fågelstammarna. Fågelinventeringar har gjorts förutom på Valsörarna på följande skärgårdsområden: Björkö skärgård, Björkögrunden, Rönnskär, Bergögdarna, Molpehällorna och Tredjedelstenarna.

Fågelbeståndet på tjugo grynnor på Valsörarna inventerades under sommaren 2002 av Tuija Warén med en assistent. Under år 2000 inventerades hela Valsörarnas arkipelag av Jan Hägg, Kai Hilditch och Antti Pesola (Jan Hägg et al. 2000).

Inventeringarna har skett i stora drag i enlighet med anvisningar av Koskimies och Väisänen (1988), dock så att år 2002 utfördes bara en fågelräkning i slutet av juni.

Beträffande tobisgrisslan användes koefficienter vid räkning av parantalet, som har utarbetats av Hildén (1994). Det iaktagna måsindividantalet (måsar, trutar och tärnor) har multiplicerats med 0,7 i enlighet med Väisänens och Koskimies (1988) anvisningar för att få det korrekta parantalet.

Figur 1. Undersökningsområdet ingår i sin helhet i Valsörarna- Björkögruppen naturskyddsområde.

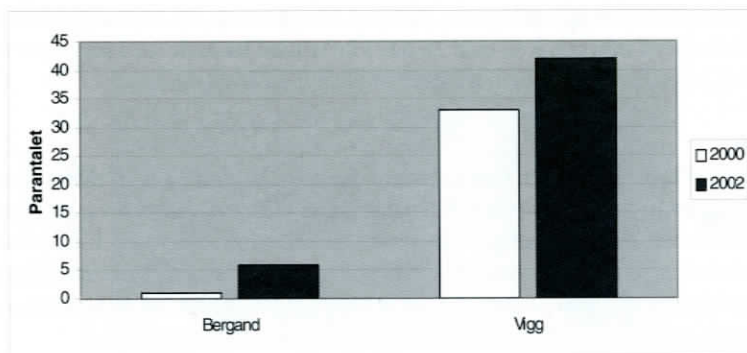
Följande grynnor har inventerats:

1. Gråskälsbådan	8. Mellanklubben	15. Trekantbådan
2. Gråskälsgrynnan	9. Vörboashällan	16. Bullergrynnan
3. Malhöysan	10. Båtslagsgrynnan	17. Bredbådan
4. Mellangrynnan	11. Båtslaget	18. Långgrynnan
5. Storstensbådan	12. Trutgrund	19. Yttre Oxgrynnan
6. Diskbådan	13. Trutgrundsklubben	20. Skutgrynnan
7. Nissasantsbådan	14. Yttre Ebbskärgrynnan	

Resultat

Andfåglar

Grågåsen, ejdern och gräsanden börjar alla sin häckning tidigt i maj och den sena inventeringstiden under sommaren 2002 medförde att inga jämförelsen kunde genomgöras mellan dessa arter. Knölsvanen, som också är en tidig häckfågel, men har ett stort och synligt bo, kunde konstaterats ha ökat från ett par till fyra par på detta område. Viggen och berganden visade båda en glädjande ökning jämfört mer år 2000 (figur 2). På Yttre Oxgrynnan hittades den tätaste populationen av båda arter under år 2002: 10 viggpar och 3 bergandpar.

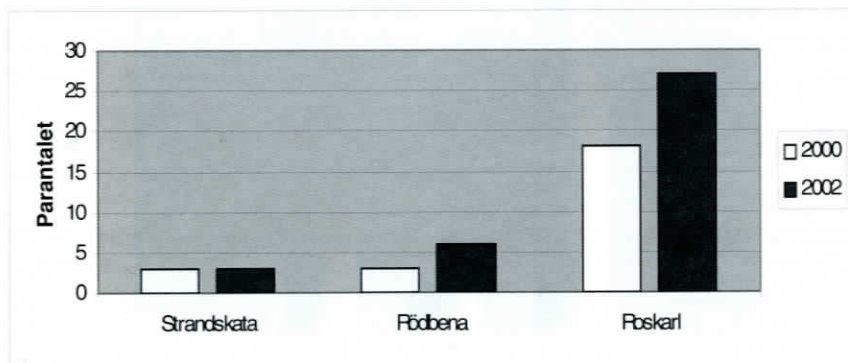
Figur 2. Bergandens och viggens parantal på undersökningsområdet på Valsörarna under år 2000 och 2002.

Vadare

På undersökningsområdet häckar bara tre vadarter; strandskata, rödbena och roskarl. Roskarlen, som är den talrikaste vadaren, har ökat 50 %; från 18 till 27 par. Också rödbenan har fördubblat sitt parantal på området, medan strandskatans parantal har hållit sig på samma låga nivå under båda år (figur 3).

Måsar, trutar och labb

Skrattmåskolonin på Båtslagsgrynnan hade försvunnit år 2002 och skrattmåsen häckade bara med enstaka par i andra måsfågel- eller tärnkolonier. Fiskmåsen, som är den talrikaste måsfågeln på området, hade ökat med hela 188 par. Den absolut bästa fiskmåsgrynnan är Långgrynnan där det häckade 267 fiskmåspar under år 2002. Gråtrutens parantal är

Figur 3. Vadarnas parantal på undersökningsområdet på Valsörarna under år 2000 och 2002.

i långsam tillväxt medan silltrutens parantal har gått ned. På Mellangrynnan finns områdets största silltrutkoloni med 28 par. Havstruten häckade med sina 6 par under båda år. Områdets enda labbpar häckade på båda år på Trutgrund.

Tärnor

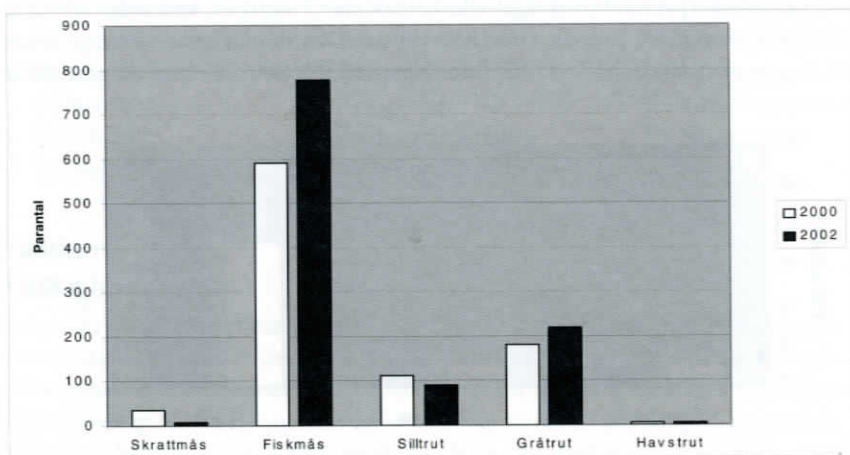
Under år 2001 drabbades den fina skräntärnkolonin på Valsörarna av ett massförstörelse. Alla skräntärnbon var förstörda och tärnågg låg sönderbitna här och var på grynnan. Marodören var högst antagligen en mink. Under samma sommar hittades en ny skräntärnkoloni på Rödgrynnorna; förmodligen bestod kolonin av fåglarna från Valsörarna, som försökte hinna häcka på nytt. Under år 2002 påträffades inte en enda skräntärna på Valsörarna. Hela kolonin hade sannolikt flyttat för gott till Rödgrynnorna.

Fisktärnan häckar sparsamt på området och parantalet har hållit sig under båda år lite under 20 par. Silvertärnan visar en ordentlig ökning med 54 par under år 2002. Den största kolonin hittades på Gräskälsbådan med 116 par.

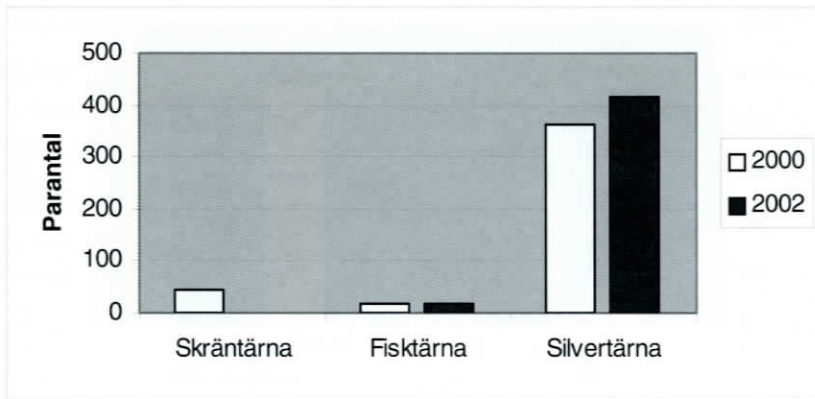
Tordmule och tobisgrissla

Både tordmulen och tobisgrisslan har minskat på undersökningsområdet jämfört med år 2000. Tobisgrisslan är dock fortfarande överlägset den talrikaste fågelarten med sina lite över 1800 par under år 2002 (figur 6).

Den bästa tobisgrisslegrynnan var Bullergrynnan med 273 par. Tyvärr hittades också här flera hopar av sönderbitna tobisgrissleägg samt tiotals ihjälbitna fullvuxna tobisgrisslor. Min tolkning var att minken var orsaken till dessa förhåringar.

Figur 4. Måsarnas och trutarnas parantal på undersökningsområdet på Valsörarna under år 2000 och 2002.

Figur 5. Tärnornas parantal på undersökningsområdet på Valsörarna under år 2000 och 2002.

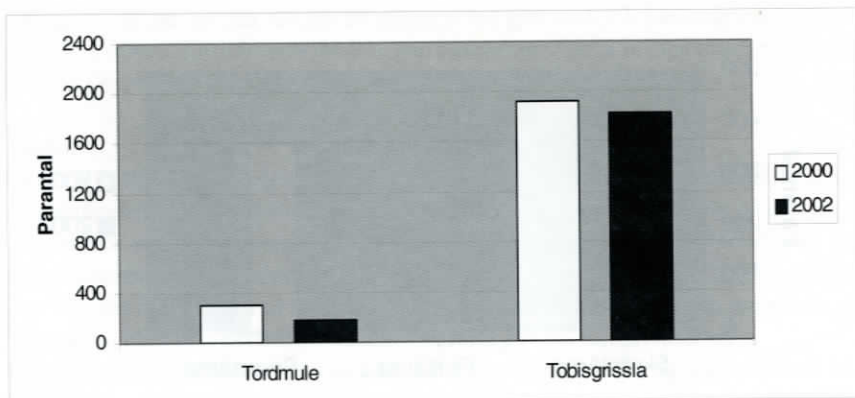
Tättingar

Skärpiplärkan och sädesärlan har under båda år varit de talrikaste tättingarna på området. Stenskvättan ökade med 67 % (6 par resp. 10 par) och kråkan med hela 300 % (3 par resp. 12 par). En kråkbo med en nästan flygfärdig unge hittades på Vörboashällan bland hallonris på marken och den andra uppenbar markhäckning hittades på Gråskälsgrynnan. Några hus- och ladusvalor häckar på Långgrynnan vid en fiskarbastu, men under år 2002 iaktogs endast ett ladusvalpar. Övriga tättingar häckar bara sporadiskt på området.

Diskussion

Fågelinventeringarna och vildminkfångsten kommer att fortsätta under år 2003. Ännu är det svårt att säga vilka är orsakerna till de förändringar i fågelbeståndet som nu kan synas mellan år 2000 och 2002 på Valsörarna. Det totala fågelbeståndet har gått ner med 108 par (3889 resp. 3781) fast flera arter och artgrupper har visat en tydlig ökning. Förändringen beror närmast på minskningen av fyra arter: ejder, skräntärna, tobisgrissla och tordmule. För ejderns del var inventeringen alldeles för sent under sommaren 2002 och således kan inga pålitliga jämförelser utföras.

Den mest drastiska förändringen har skett med skräntärnan vars hela koloni har flyttat bort från Valsörarna. Områdets karaktärsarter, tobisgrissla och tordmule, har minskat vardera med ca 100 par. Med väderförhållandena kan man inte förklara dessa minskningar; under år 2002 var vädret gynnsamt under hela häckningsperioden med få regniga dagar och utan högvattenperioder. Minken är antagligen orsaken till att skräntärnan inte mera finns på Valsörarna. Har minken också påverkat tobisgrissle- och tordmulepopulationer? Under sommaren 2002 gjordes det i samband med inventeringsbesöken inga direkta

Figur 6. Tordmulens och tobisgrisslans parantal på undersökningsområdet på Valsörarna under år 2000 och 2002.

iakttagelser av minkar. Men de sönderbitna äggen samt dödade tobisgrisslor bl.a. på Bullergrynnan, tyder på att en mink (eller flera?) har härjat på området. Teorin får också stöd om, att nära Fläsket sköt man under sommaren 2002 en stor minkhane.

Bestånden av berganden, viggan, roskarlen, fiskmåsen, silvertärnan och stenskvättan hade ökat märkbart. Om dessa arter ha ökat p.g.a. vildminkjakten är dock ännu svårt att säga. Förutom minken, beskattar havstruten, gråtruten, havsörnen och det ökande kråkbeståndet effektivt skärgårdsfåglarna på Valsörarna. Dessutom kan olika sjukdomar eller rubbningar i övervintringsområdena utgöra också en betydande orsak till förändringar i fågelpopulationer.

Tack

Jan Hägg läste manuskriptet och gav värdefulla synpunkter.

Litteratur

Hägg, J., Hilditch, K. & Pesola, A. 2000: Valassaarten pesimälinnusto 2000.

Ostrobothnia Australis.

Koskimies, P. & Väisänen, R.A. 1988: Linnuston seurannan havannointiohjeet 2.

Painos Helsingin Yliopiston eläinmuseo.

Hildén, O. 1994: Diurnal rhythm of colony attendance and optimal census time for the Black Guillemot *Cephus grylle* in the Baltic Sea. *Ornis Fennica* 71:61-67.

Tabell 1. De häckande fågelarterna på undersökningsområdet på Valsörarna under år 2000 och 2002.

Fågelart		2000	2002
Knölsvan	<i>Cygnus olor</i>	1	4
Grågås	<i>Anser anser</i>	3	0
Gräsand	<i>Anas platyrhynchos</i>	10	0
Stjärtand	<i>A. acuta</i>	0	2
Skedand	<i>A. clypeata</i>	0	1
Bergand	<i>Aythya marila</i>	1	6
Vigg	<i>A. fuligula</i>	33	42
Ejder	<i>Somateria mollissima</i>	172	75
Svärta	<i>Melanitta fusca</i>	1	0
Småskrake	<i>Mergus serrator</i>	7	11
Storskrake	<i>M merganser</i>	11	3
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>	3	3
Rödbena	<i>Tringa totanus</i>	3	6
Roskarl	<i>Arenaria interpres</i>	18	27
Labbb	<i>Stercorarius parasiticus</i>	1	1
Skrattmås	<i>Larus ridibundus</i>	35	8
Fiskmås	<i>L. canus</i>	590	778
Silltrut	<i>L. fuscus</i>	113	90
Gråtrut	<i>L. argentatus</i>	180	219
Havstrut	<i>L. marinus</i>	6	6
Skräntärna	<i>Sterna caspia</i>	44	0
Fisktärna	<i>S. hirundo</i>	18	19
Silvertärna	<i>S. paradisaea</i>	363	417
Tordmule	<i>Alca torda</i>	303	178
Tobisgrissla	<i>Cepphus grylle</i>	1920	1824
Ladusvala	<i>Hirundo rustica</i>	2	1
Hussvala	<i>Delichon urbica</i>	2	0
Ängspiplärka	<i>Anthus pratensis</i>	2	0
Skärpiplärka	<i>A. petrosus</i>	18	15
Sädesärta	<i>Motacilla alba</i>	19	23
Stenskvätta	<i>Oenanthe oenanthe</i>	6	10
Lövsångare	<i>Phylloscopus trochilus</i>	1	0
Kråka	<i>Corvus corone cornix</i>	3	12
Totalt		3889	3781

Söndrade ägg av tobisgrissla, Bullergrynnan 2002 (foto: Tuija Warén)